

Apie mus pačius reikia kalbėti iš mūsų pozicijų. Yra ir kitokių požiūrių, kuriuos nesunku įžvelgti svetimųjų siekiuose, dažnai nedraugiškuose. Tai gali būti ideologiniai ir religiniai siekiai, kurie retai mums gera linki.

Šališki vertinimai visada ir visur buvo, stipresnis kaimynas visada skriaudė silpnesnį. Štai jotvingius mes laikome didvyriška baltų tauta, gynusia savo laisvę iki paskutinio kovotojo. O mūsų dienų lenkai, seniai apgyvendinusių jotvingių žemes, apie jotvingius rašo taip. „Jotvingiai – tai karinga ir laukinė tauta. Agresyvūs jotvingiai gyveno plėšikišką gyvenimą. Jie nebaudžiami plėšikavo. Rusų ir lenkų žemėse. XIII a. antroje pusėje jotvingiai buvo sutramdyti, o jų žemes pasidalijo aplinkinės šalys“. Čia žodis „sutramdyti“ reiškia „išnaikinti“. Apie prūsus kryžiuočiai panašiai rašė ir „tramdydami“ juos, galutinai išžudė arba pavergė.

Keliautojai ir pirkliai, neturėję pikty kėslų, matytus dalykus aprašydavo gana patikimai, o ką rašė apie mūsų protėvius agresyvios religijos metraštininkai? Jų raštai dažniausiai turėjo ideologinę ir misijonierišką paskirtį.

Lietuvos vardo tūkstantmečio proga publikuojami šv. Brunono ir ankstesnio šv. Adalberto kankinysčių aprašymai. „Susirinko minia smalsuolių ir šaižiais balsais (kaip šunes) laidydami gerkles į Evangelijos žodžius atsiliepė šunišku urzgimu ir lazdų beldimu į žemę“. „O Adalbertas kalbėjo švelniu balsu“. Bet tai buvo grynai bažnytinių aprašymų formulės, kurių tikslas buvo parodyti pagonių biauromą. Štai lenkų metraštininkas Galas Anonimas (XII a.pr.) aprašo Pamario pagonis. „Jie – gyvačių giminė“. Jie visada vaizduojami įsiutę, klaikiai rėkiantys, „griežiantys dantimis“, mosuojantys lazdomis.

Religiškai angažuotų istorikų turime ir mes. Darius Baronas aprašo viduramžių religinius procesus ne tiek iš istoriko kiek iš bažnytininko pozicijos. Šv. Brunono istoriją jis aprašo beveik tais pačiais žodžiais, kaip ir Bažnyčios autoriai. Neapykanta pagonims liejasi per kraštus. D. Barono iniciatyvos jau apėmė ir nusistovėjusius lietuvių tautos simbolius. Jis ėmėsi Vygando Marburgiečio „Prūsijos naujosios kronikos“. Kronikos sakinį - „Pamatę krikščionių kariuomenę, stabmeldžiai smarkiai išsigando, netekdami vilties apginti pilį. Jie sumetė į ugnį aibę turto ir patys išsižudė“- Jis išplėtojo ir „įrodė“, kad pilėnai buvo bailiai ir kvailiai. Sunku patikėti, bet istorikas šito juodo darbo ėmėsi savo iniciatyva. Plačiai žinoma žydų Mosados tvirtovės gynėjų masinė savižudybė. Panašiai pasielgė Indijoje radžputai, neįstengdami apsiginti nuo musulmonų, jie išsižudė ir susidegino. Mosada žydai didžiuojasi, o radžputams pastatytas garbės bokštas. O lietuviai, Barono įsitikinimu, turi gėdytis Pilėnų. Tam tikra lietuvių istorikų grupė įvairiomis progomis cituoja D. Barono „atradimą“. Vienas istorikas pokalbyje su A. Bumblausku Pilėnus pavadinęs „Lietuvos gėda“.

Profesorius A. Bumblauskas „tūkstantmetį“ jau ėmė interpretuoti ne iš istoriko, bet iš religinių pozicijų. Jo nuomone, „tūkstantmetį“ reikia suvokti, kaip Biblinį tūkstantmetį, būtent taip, kaip jį aiškina Bažnyčios galvos. Toks profesoriaus atsivėrimas gana logiškas, nes jo mokytojas istorikas E. Gudavičius jau seniai dėsto savo pasibjaurėjimą pagoniškąja Lietuva: „Iki krikšto Lietuva nebuvo civilizuota. Pagonišką kultūrą apskritai vadina antikultūra. Liaudies dainos tai

kultūros dinosauros....Esame labiausiai atsilikusi tauta Europoje“. Šiaip jau E.Gudavičius neslepia, kad iki šiol likęs marksistu. Tai įdomus pavyzdys, parodantis, kiek daug bendrumų turi krikščionys ir komunistai.

Ir vieni, ir kiti nekenčia pagonybės, nekenčia kaimo kultūros, folkloro. Jie ir valdžia pakaitomis dalinasi. Kai valdžioje komunistai, opozicijoje – krikščionys, ir atvirkščiai.

A.Bumblauskas nuolat kartoja, jog Europos pagrindai yra krikščioniški, ir Europos Sąjunga turi būti krikščioniška. Bet čia, atrodo, profesorius perlenkia. Kaip tik Europos Sąjunga ir nenori būti su kryžiumi. Profesorius turi sąjungininkų, ko gero, tik Lenkijoje. Aiškėja, jog A.Bumblausko istorijosofija siejasi tik su Žečpospolita. Kitaip sakant, jis atlieka kaimyninės šalies antilietuviškas užmačias, ir tai neturi nieko bendro su Europos Sąjungos geopolitika.

Tūkstantmečio pasvarstymai išryškino Lietuvoje veikiančių ideologijų ir valdančių jėgų siekius. Stengiamasi įtvirtinti mintį, jog Lietuva švenčia christianizacijos tūkstantmetį. Bet prisiminkime, ką rašė Gintaras Beresnevičius: „Brunonas pralaimėjo, nes krikščionybė Lietuvoje neįsitvirtino, misija žlugo. Netimeras, priėmęs krikštą, nusižengė papročiams ir tėvų tikėjimui. Kokie žmonės stoji prieš Brunoną? Aišku – stiprūs ir valingi, visur įžiūrintys klastas. Ir ištikimi savo tėvų papročiams. Lietuviai, atsisakę krikšto, dar keturis amžius išlaikė savo religiją ir civilizaciją – unikalią, tik neabejotinai kitokią.“

Netgi misijonierių aprašyme apie šv. Adalbertą cituojami svarbūs prūsų bendruomenės valdytojo žodžiai: “Mus ir visą šią karalystę, kurios angą mes sudarome, valdo bendri įstatymai ir vienodi gyvenimo papročiai“. Toks pareiškimas labai svarbus, rodantis turėjus savitą baltų civilizaciją. Šiandien visi pripažįsta, jog egzistavo keltų civilizacija, nors ji buvo be rašto ir valstybės, bet ja iki šiol gėrisi visa Vakarų Europa. Civilizacijai svarbiausia išstobulintas gyvenimo būdas, būtent tai ir turėjo baltai. Dar XI amžiuje arkivyskupas Adomas Bremenietis rašė, jog prūsai yra labai humaniški žmonės, kurie vyksta pagelbėti tiems, kurie jūroje atsiduria pavojuje ar užpuolami piratų./.../Daug ko girtino galima būtų pasakyti apie tų tautų papročius, jeigu tik turėtų Kristaus tikėjimą, kurio skelbėjus baisiai persekioja.“

Yra daug šaltinių apie mūsų protėvius, o kokius pasirinksimė iš jų ir kelsimė švieson, priklauso nuo mūsų nuostatų ir vertybių. Tai kas mes esame ? Mūsų istorija rodo, jog svarbiausia buvo laisvė, dėl jos ir kovojo mūsų protėviai visą tūkstantmetį. Kovos su kryžiuočiais, Pilėnų didvyriškumas, lietuvybė, kurią išsaugojo valstiečiai, Jono Basanavičiaus kvietimas pakilti, nepriklausomos valstybės kūrimas ir jos gynimas. O demokratijos įgūdžiai slypėjo jau protėvių bendruomeniškumo tradicijose. Šias vertybes, gal kitais žodžiais, žinojo ir mūsų protėviai prieš tūkstantį metų. Tai yra mūsų tapatybė, mūsų esmė.

Jonas Trinkūnas